

פרוטוקול מס' 58
מישיבת ועדה הפנים ואיכות הסביבה
ביום ג' י"ב בכסלו תשל"ה - 26.11.74 שעה 08.30

נ כ ח ר :

חברי הוועדה:
י. חמיר - יו"ר
ח. אבו-רביע
נ. אליעד
י. בארי
א. הדליץ
ת. טובי
נ.צ. קשת
ד. קורן

מוזמנים:

גב' ח. ברגמן - המועצה לא"י יפה
ע. אלון
א. גליקמן } החברה להגנת הטבע
ח"כ ש. לוי
מ. זוהר } האגודה לתרבות הדיור
גב' לוי

מר רותם - סמנכ"ל משרד הפנים
מר שפט - משרד הפנים
מר קלוגמן - משרד המשפטים

מזכיר הוועדה:

י. ברזני

ר ש מ ה :

א. אדלר

סדר-היום:

1. סדר עבודתה של הוועדה;
2. חושבי השציבה-חדרה (הצעת ח"כ טובי);
3. הצעת חוק לשמירת הנקיון (של ח"כ ש. לוי) (המשד).

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
26.11.74

אני פותח את הישיבה.

הי"ר י. תמיר:

1. סדר עבודתה של הוועדה

הי"ר י. תמיר:

ל-5 בדצמבר נקבע סיור של הוועדה בת"א-
רבתי, כאורחי העיריה. מסופקני אם נוכל
לקיים את הסיור, באווירה הנוכחית של דרישה לחסכון וקיסוצים. הוא
הדין לגבי הסיור המתוכנן בחיפה. הייתי מבקש לשמוע בעניין זה את דעת
החברים.

דבר שני, בעניין ישיבות הוועדה בימי ו'
בת"א. אני מציע, בגלל קשיים לקיים את הישיבות הללו בת"א, לנסות לקיים
ישיבות בימי א' בירושלים, דוגמת ועדת הכספים וועדות אחרות.

ג. קורן:

סיורים משותפים הם חלק אורגאני של
עבודת הוועדה. לא נוכל להיות ועדת
פנים אם לא נבקר ברשויות מקומיות, כולל מועצות איזוריות. ואני
מצטער על שבוטל הסיור בירושלים שהיה מתוכנן לשבוע שעבר.

א. הרליץ:

גם אני מבקשת לעודד את הסיורים, תוך
תיאום עם כל חברי הוועדה, אולי לאו
דווקא במקומות כמו ירושלים-ת"א-חיפה, ששם יכול כל אחד מהחברים
לבקר בכוחות עצמו.

הי"ר י. תמיר:

הסיור בירושלים היה צריך להביא אותנו
למקומות שלא מראים, דרך כלל למבקרים.
קבענו גם סיורים בחודש ינואר לישובי הבדואים בנגב ועוד, מספר
סיורים אקולוגיים ומספר סיורים בישובי ספר וערי פיתוח. מכל מקום,
אני מציע שהוועדה תסמך אותי להכין את תכנית הסיורים במקומות השונים,
ואני מבקש מן החברים להירשם לסיור שיערך כנראה בכל זאת בת"א ב-5
דצמבר, תלוי במספר החברים שיירשמו.

2. תושבי חפציבה-חדרה

ת. טובי:

באחת הישיבות הקודמות התחייבתי
לבדוק את עניין תושבי חפציבה-חדרה
והשיכונים שעל-יד הנחל. התושבים נמצאים שם עוד מלפני תקופת המנדט.
הם טוענים שאין להם שום תכנית, איש לא מתעניין בהם. מספרם קרוב
ל-400, בהם כמאה ילדים בביה"ס המקומי. כל המבנים במקום הם צריפים,
ונאסר עליהם להוסיף צריפים, כולל עבור ביה"ס. מים אין במקום, והם
נאלצים לשאוב מים ספין-ספין ממעיין מזוהם שע"י הנחל. אין חשמל, אין
כביש, אין אוטובוס. לחדרה הם מגיעים ברגל או על אופניים. והם מבקשים
שיתנו להם לחיות, או שיעבירו אותם למקום קרוב (הם עובדים בפרדסי
הסביבה). זוהי חמולה אחת, והם אינם רוצים להתפזר. אני מבקש אפוא
שמשרד הפנים יאמר משהו בנדון; חובה אנושית לעזור לאנשים אלה לחיות
כמו בני-אדם.

הי"ר י. תמיר:

נבקש מר רותם תשובה בראשית הישיבה
הבאה.

3. הצעת חוק לשמירת הנסיון

הי"ר י. תמיר:

הצעתו של ח"כ זכתה לתמיכה מצד כל
חלקי הבית. אני מצדי הגשתי הצעת חוק
דומה, אבל תורה טרם הגיע לריון. אני רוצה גם להביע הערכה לארגונים

היו"ר י. חמיר:

השונים הפועלים בנושא.

בישיבה קודמת ביקשנו ממך שפט להביא לנו הצעת ניסוח חדשה, לאור הדברים שנשמעו בוועדה.

מך שפט:

בישיבה הקודמת התברר לנו שחלק ניכר מן הדברים שמציע ח"כ לויז מכוונים בעצם בחקיקה אחרת. ההוראה האוסרת לכלוך במקומות ציבוריים, צמתים וכו', קיימת בחוק אחר, עם סנקציה על העבריינים. הנקודה היחידה שאיננה מכוונת היא ההצעה המקורית של ח"כ לויז, לחייב בעלי נכסים לנקות את המדרכות ליד נכסיהם. כאן טענו נציגי הרשויות המקומיות בזכות חוקי עזר, בדומה לחוק המחייב ניקוי מדרכות ליד בתי-עסק. משום כך, ההצעה החדשה שהגשנו משלמת את הצעתו של ח"כ לויז בנקודה זו בפקודת העיריות, בסעיף המאפשר לרשויות המקומיות לחוקק חוקי עזר שבהם יוכלו לחייב סלקטיבית, לגבי איזורים מסויימים, בעלים ומחזיקים בנייקוי המדרכות. במכוון לא התייחסנו לשאלה האם בעלים או מחזיקים, כי החברר לנו שעל הדבר הזה איננו מתגברים, ונשאיר זאת אפוא לקומון-סנס של הפקח, שלא יחייב ויורקא את הדייר הבלתי מתאים ביותר.

אנחנו מציעים אפוא לשלב את ההצעה שלפנינו בפקודת הרשויות המקומיות, וכל רשות מקומית תהיה אדון לעצמה ותוכל לנקוט בדרך סלקטיבית.

ביקשנו מעיריית ת"א דוגמה של חוק-עזר כזה, והם הגישו הצעת חוק עזר שבה יש הוראות אופרטיביות שת"א מציעה. אני מעביר אותה אליכם לעיון. כך בערך ייראה חוק עזר, אם יתקבל החוק.

סעיף 249 לפקודת העיריות אומר: סמכויות של עירייה הן... וכאן באים 31 סעיפים-קטנים, ביניהם סעיף 12א' האומר: ניקוי מדרכות: - לענין סוגי עסקים הגובלים ברחוב, לדרוש מכל הבעלים... לנקות את המדרכה לאורך הרחוב הגובל אותם. אנחנו הצענו בסעיף 12א' הנ"ל ייהפך ל(א), ואחריו יבוא (ב): לדרוש ממחזיקים ומבעלים של נכסים הגובלים ברחוב לנקות את המדרכה לאורך הנכסים, אם נמצא עליה אשפה. סעיף 249 הנ"ל הוא סעיף הסמכה. בסעיפים 250 ואילך יש הוראות אופרטיביות, ומציעהן אנו מציעים את סעיף 251 (ב) שהוספנו כשהוספנו את סעיף 12א' (ב) לגבי ניקוי מדרכות: הוראות בדבר ניקוי מדרכות בחוק עזר לפי סעיף 249 (א)12א' (א)1 (1) דשאית המועצה לקבוע שהוראותיו יחולו על רחוב מסויים או על חלק מתחום העירייה; (2) הוראות שונות לרחוב או לתחום שונים של העירייה, או לסוגי עסקים שונים; (ב) חוק עזר כאמור יפרט את הזמנים והאופנים שבהם ייעשה הנייקוי, וכן את אופן איסוף האשפה וסילוקה, ובלבד שהנייקוי ייעשה בימים העסק פתוח. (ג) הוראות סעיף זה... אינן באות לגרוע מחובתה של המועצה לנקות את הרחובות ואת המדרכות, כי אם להוסיף עליה.

אמרנו שאת ההוראה החדשה נשלב במסגרת סעיף 251 (ב) שקראתי.

בסעיף 152 (2) המוגש לכם עתה אנו מציעים: (1) בסעיף קטן (ב) אחרי המלים "חוק עזר כאמור" יבוא: "לענין סעיף 249 (א)12א' (א)". זה משום שהסעיף הזה חל רק על עסקים. לאחר מכן אנו מציעים להוסיף סעיף (2): " (בב) חוק עזר כאמור לענין סעיף 249 (א)12א' (ב) יפרט את הזמנים והאופנים שבהם ייעשה הנייקוי, וכן את אופן איסוף האשפה וסילוקה". ההוראות איך אוספים אשפה, לאן שמים אותה, מתי - כל אלו מקומן לעניינינו בחוק העזר. יודגש לגבי הסעיף הקודם שבענין עסקים יש לנו כבר חוקי-עזר לדוגמה. כ-40 רשויות מקומיות כבר אימצו אותן עד היום, ושם העקרון הוא ניקוי פעמיים או שלוש פעמים ביום, בזמנים קבועים. אין שם חובה אבסולוטית להחזיק את המדרכה נקיה כל הזמן.

מך קלוגמן:

אני רוצה רק להוסיף שמה שעשינו כאן - עשינו על דעת הסיכום שנתקבל בוועדה. לא הידשנו כאן דבר. כך שנראה לי שהענין העקרוני לא צריך להיות גרוע מחדש. ברגע שח"כ לויז ויתר על הרעיון של ביד מיוחד - הוא הוציא למעשה את העיקר מהצעתו. כל יתר הדברים מוסדרים, פוטר לענין האחד שלא היה מוסדר ועכשיו הבאנו אותו למקומו הטבעי בפקודת העיריות, כפי שנתבטחו.

ש. לוי:

מה שהביאו לנו המשפטנים היום זה
ניחוח-פלסטי המשנה למעשה את רוחו
של החוק. הם מציעים לנו שהחוק ינוסח כסעיף בפקודת העיריות, וכל
התיקון יהיה שהרשויות המקומיות יוכלו לחייב ברחובות מסויימים בעלי
נכסים או מחזיקיהם לנקות את המדרכה. בשעה שמה שאנחנו צריכים זה
חוק המחייב את כל התושבים והאזרחים במדינת ישראל לשמור על הנקיון.
ומאחר שהמדרכות, בעיקר ליד בתי-קולנוע וכו', הן מקומות מועדים
לזריקת פסולת - אינני מוכן להשאיר זאת להחלטתה החפשית של הרשות
המקומית. אנחנו זקוקים לחוק שיחייב אותן. אני מסכים ללכת בדרך של
חוקי עזר, משום שהמצב שונה ממקום למקום, אבל כחובה ולא כרשות. אם
זה מוצא מרוח החוק - לא אל הנער הזה התכוונתי, ואחפש דרכים אחר
להביא לכך שהצעת החוק שלי תידון במקורה.

בליט ברירה ויחרתי על הרעיון של ביד
לשיפוט מהיר, אם כי אני סבור שאם אנחנו רוצים להשפיע על הציבור
בדרך החוק - צריך להיות שיפוט מהיר. אבל אמרו לי שיש יותר מדי
פיצול במערכת השיפוטית, ומה גם שיש אפשרות של ענישה בדרך של ברירה-
קנס.

מר סלומון:

ע"י הכללת ההצעה בפקודת העיריות -
שולב הדבר במסגרת האפשרות של ברירה-
קנס.

ש. לוי:

אני מציע שיהיה סעיף מיוחד, וכיוון
שאינני מקבל את הצעת משרד הפנים
בסעיף 1 - אינני מקבל אותה גם בסעיף 2. אני טוען שהחוק צריך לחייב
את מחזיקי הנכסים לשמור על נקיון סביבתם.

ג. אליעזר:

ואם יבואו התלמידים שלך ויזרקו
קליפות גרעיניים על המדרכה - מה תעשה
להם?

ש. לוי:

אעניש אותם. עכ"פ, בנוסח שלפנינו
אינני מכיר את הצעת, ואני מבקש

מהוועדה לדון בהצעה המקורית.

ג. סורן:

לשם מה קיימת העירייה? האם היא איננה
צריכה לדאוג לנקות הרחובות?

מר רותם:

מה פירוש "לשמור על נקיון סביבתם"?
יש דברים מסויימים שהציבור יכול
לעשות, ויש דברים שאנו מסילים על הציבור והציבור איננו יכול לעמוד
בהם. אחד הדברים היסודיים אלו הגענו בארגון החברה הוא ששירותים
שלכאורה היו צריכים להינתן ע"י כל אדם בנפרד - ניתנים ע"י החברה
במארגן, כמו חינוך ונקיון.

יש בניינים שבין הדיירים בהם יש
מספר ישישים, ואחרים הם אנשים ששני בני-הזוג עובדים מבוקר עד
ערב. האם מהם תדרשו לנקות את המדרכה פעמים אחדות ביום? לשם כך
משלמים האזרחים מסים לרשות המקומית. איך תיעשה החלוקה בין הדיירים
לפי הצעתו של ח"כ לוי? כמה פעמים ביום צריך יהיה לנקות? ואיך?
נצטרך להקים צוות עזום של פקחים, עם רשת בתי-משפט ענקית. מוטב ניקח
את הכסף הזה וננקה את הרחובות - וגמרנו. אותו מפקח ירים את הנייר
וישליך אותו לפח.

א. הרליץ:

ומה על החינוך?

מך רותם:

לחנך אי-אפשר ע"י חקיקת חוק-כנוביץ חדש. חוק צריך להיות ניתן לביצוע, ואילו החוק הזה הוא אוטופיה. צריך לקבוע כללים לעירייה של פיהם היא חייבת לדאוג לניקוי באיזורים מסויימים, ואני מוכן לכלול כאן את כל הגופים הוולונטריים, כולל משרד הבריאות. הייתי רוצה לראות את חבר הכנסת שביום שהגיע תורו לנקות - יותר על נסיעה לכנסת ויעמוד לנקות את המדרכה שליך ב"תו.

ש. לוי:

אבל מה שאנחנו צריכים לעשות זה לקבוע את המסגרת של החוק, ולא ע"כ שנאמר שהעירייה רשאית לעשות, אלא ע"כ שנחייב אותה לעשות.

מך רותם:

גם אם נחייב כל אחד לדאוג לניקוי המדרכה שליך ב"תו - הדבר לא יתבצע. אלא אם כן נחייב בתוק כל בית להחזיק חצר, והשאלה היא אם אנחנו יכולים להטיל על הציבור כיום את החובה הזאת.

נראה לי שאין לנו ברירה אלא לדאוג לכך שלרשויות המקומיות יהיה כסף וכוונת-אדם מספיק כדי לדאוג לניקיון לפי הצרכים בכל איזור ואיזור, והארגונים הוולונטריים צריכים ללחוץ בדרך-כיס משלהם על העירייה למלא את תפקידן, ולא להידרע מהעלאת המסים שהיום אינם מכסים אפילו את הניקוי הראשוני.

מך שפט:

אסור לנו לשכוח שהחובה לא לכלוך את הרחובות קיימת כבר מזמן בחוק, בכל הארץ בכלל וברוב הרשויות המקומיות בנפרד, ומי שזרק פסולת - צפוי לעונש גם היום, אם הוא נתפס בשעת מעשה. מבחינה משפטית הבעיה מכונה הבעיה היא שאת ההוראות הקיימות אין מסוגלים לבצע. אומר ח"כ לוי: חייב את הבעלים והמחזיקים חובה אבסולוטית לנקות את הרחובות והמדרכות, ללא אבחנה. ואכן, על זה הויכוח בינינו.

גב' ברגמן:

המועצה לא-י"פה שמחה על כל חוק - ארצי או חוק עזר - שיעשה את ארץ-ישראל יותר יפה. ובאמת, השאלה היא איך מבצעים את החוק הקיים האוסר לכלוך את הארץ. לי נראה שהעוקץ ביטל מהצעתו של ח"כ לוי ברגע שהוא יותר על בתי-הדין המיוחדים.

אני מבונה שהדבר העיקרי הוא לדאוג לכך שיהיו פקחים ציבוריים, שיופעלו ע"י גופים משוגעים-לדבר (הארגונים הוולונטריים), אשר יגדמו לכך שהעבריינים יובאו לדין בפני שיפוט מהיר, וייענשו בקנס כבד, לא קנס סמלי שגם אותו אין מטילים כיום. נראה לי שהצעתו של ח"כ לוי נותנת שיניים לאותו חוק שקיים גם היום אבל איננו מבוצע. נראה לנו רק שההצעה רחבה יותר מדי, ורוצה לתפוס את המרובה.

למשל: גרוטאות. יש חוק הקובע שגרוטאות צריך להעביר למקומות מחוץ לעיר, משום שאי-אפשר לחייב בעל דירה בשיכון שעל-ידו זורקים פסולת של גרוטאות לנקות את המקום כל היום. ועל המסליך גרוטאות צריך להטיל קנס כבד. אנחנו תומכים אפוא בבתי-דין ציבוריים שיוכלו להטיל קנסות גבוהים, דבר שיאפשר את ביצוע החוק בצורה מיידיית.

שנית, העירייה עצמן חטאות בזה שאין בהן ציוד או מקום מתאים שאליו אפשר לזרוק את האשפה. גם כאן צריך להטיל חובה על העירייה.

מך זרתר:

האגודה לתרבות הדיור, שאני מייצג כאן היום, נוסדה ב-1964 ע"י משרד השיכון במטרה למנוע הפיכת השיכונים לסלמס. מ-1964 ועד היום אנו עובדים ב-59 ישובים, בכל הערים הגדולות - מקרית-שמונה ועד דימונה, ועוסקים בחינוך התושבים. עד היום הגענו להישגים לא מבוטלים, אבל לא כל מה שרצינו השגנו.

מר זוהר:

בעיית הנקיון היא בעיה חינוכית, ואין לפתור אותה ע"י חקיקת חוק נוסף. סיבה אחת שתכשיל את הצעתו של ח"כ לויין היא שהיום חיים במדינה שלנו 1,2 מיליון תושבים ללא חוק של ועדי בתים. ועדי בתים קיימים היום רק לגבי חלק קטן של הדירות, אלו שרשומות בטאבו, כשרוב הדירות אינן רשומות בטאבו. צריך אפוא לחוקק קודם כל את החוק שיחייב גושפנקא רשמית לוועדי אותם בתים שאינם רשומים בטאבו, ואז אפשר יהיה להחיל את החוק שלפנינו על כל הבתים המשותפים המיוצגים ע"י ועדי הבתים, ואז אפשר יהיה לתבוע לדין את ועדי הבתים. כל זמן שלא קיים חוק ועדי בתים - אין ברירה אלא להשאיר את המצב הקיים. יש לנו היום 20 אלף ועדי בתים בארץ, ואנחנו יודעים שבבתים הללו יש נקיון מופתי בתוך הבית ועל-יד הבית. אם תוסיף להם עוד חתיכת מדרגה - הם לא יירתעו.

יש היום בתים שיש בהם חנות מכולת אחת. בעל העסק, שחייב בניקוי המדרגה שעל-יד העסק שלו, זורק את הפסולת ליד הבית, ופוסטו את עצמו. הפתרון הוא אפוא שוב בוועדי הבתים.

אנחנו יודעים מה מצב הפקחים בעיריאות, כשאינן מתירי להוסיף פקחים, וגם כשמתירים - אין משיגים את הפקחים, כי אנשים אינם ששים לעבודות כאלו. החוק כשלעצמו הוא זבר חשוב וטוב, אבל אני חוזר ומדגיש את נקודת הכובד של הבעיה, והיא ועדי הבתים.

היור"י. תמ"ר:
בישיבתנו ביום ו' בת"א דנו בחוק רישום מקרקעין, המדבר על הקניית הליכונים לרישום כל המבנים והמקרקעין שלא נרשמו מ-1964. ברגע שנסיים את החקיקה הזאת - יהיה קל יותר לפתור את בעיית הרישום והעברת הנכסים של שם הבעלים. בחרנו בוועדת משנה בראשותה של גב' פנחסוביץ ממשרד המשפטים, והיא צריכה להגיש לנו תוך חודש סיכום משותף. אבל הערתו של מר זוהר נבחלת במקומה.

ע. אלון:
אני רוצה להעלות מספר נקודות בנושא שלפנינו.

אינני בטוח שהנושא שייך בכלל לתחום החקיקה. החברה להגנת הטבע נכנסה רק לפני שנתיים לנושא היקונו. יש למשל בעיה של זריקת פסולת מרכב נוסע. בעניין זה יש חוק הקובע קנס של 20 לירות. החוק נועד מלכתחילה כ"חוק בחירות" - נגד השלכת כרוזים ממכוניות, אבל בגלל הקושי להגדיר "כרוז" נקבע "פסולת". אלא שעוד היום לא ראינו אדם שנעצר ע"י שוטר על זריקת פסולת מרכב.

לא חסרים כנראה חוקים לניקוי. אין שום כוונה למישהו לבצע אותם. חבל שביטלתם את ביקורכם בת"א; יכולתם לשאול את ראש העיר למה הקימוצים שם התחילו דווקא בשני דברים: נקיון ומועדוני-נוער.

היה לנו נסיון עם חוק ערכי טבע מוגנים, שלמרות שאיננו פופולרי ביותר - הגענו בו להישגים מסויימים. הוא חוקק ב-1963, והיה כרוך בהקמה מיידית של גוף מיוחד שהוטל עליו לבצע את החוק - רשות שמורות הטבע. ע"כ שבצד הגוף הממלכתי עמד עוד גוף ציבורי שהשקיע את מיטב מאמציו בפעולה חינוכית-הסברתית - הגענו להישגים. במשך השנים נקנסו עפ"י חוק ערכי טבע מוגנים לא יותר מ-100 אנשים. אלא שלא החרב של החוק היא שמדמיעה, אלא הידיעה שיש מי שתופש אותך וגורם לך אי-נעימות כשאתה עובר על החוק.

אני חושש שהעמסת חוקים נוספים על אלה הקיימים ואינם מתבצעים לא תועיל, אם המחוקק לא יחשוב קודם כל מהי הדרך לביצוע. כי בעניין הנקיון יש שני דברים: מניעת הלכלוך, ופינוי הלכלוך. השניים הולכים יחד, אבל אלה הם דברים שונים. עניין מניעת הלכלוך נוגע לכל אזרח הזורק כרטיס אוטובוס ברחוב, לכל חקלאי הזורק את הפסולת לשולי הדרך וכו'. מה שנוגע לצד המנקה - כאן אינני יודע אם חסר חוק, או שמא חסרה החודעה אצל הגופים המוניציפליים. עוד לא ראינו אף מכונית אחת על חוף-הים שעניינה לנקות את החוף.

זה לא מדוייק. דווקא את החופים
מנקים.

ד. סורג:

עכ"פ, הערים מלוכלכות לא מפני
שחסר חוק.

ע. אלון:

אותי מעניינים בעיקר שני תחומים:
התחום הבינ-עירוני, בעיקר שולי הדרכים; והתחום של מציעת הלכלוך. מה
אני יכול להציע?

- (1) הוועדה חייבת לתת את דעתה על
הקמת יחידות בתוך המשטרה, או יחידות מיוחדות במתכונת הרשות לשמורות
הטבע, שחיה להן סמכות להגיש דו"חות, ושאלכן יפעילו את סמכותן. כיום
אין שום היענות לכך מצד המשטרה.
- (2) צריכה להיות בעניין זה ברירת קנס.
זה חשוב עוד יותר מאשר שיפוט מהיר. אדם שעמד עם דבנו ליד רמזור
וחיכה לאור ירוק ובינתיים רוקן את המאפרה שלו לצומת - צריך לקבל דו"ח
בו-במקום, כמו דו"ח על חניה אסורה.
- (3) הייבים לעשות עבודה עצומה
של ניקוי תשתית. כיום מנקה אדם את מצפוננו בכך שהוא טוען "אינני
הראשון"; "אחה רואה שהשטח כבר מלוכלך". צריכה אפוא להיות פעולה
יסודית של ניקוי תשתית. כי במקום שנקי - לא מלכלכים.

- (4) אינני מאמין שנוכל להתגבר על
הבעיה רק ע"י חוק, בלי פעילות וולונטרית עצומה של גוף שיציב זאת
לעצמו כמטרה ראשונה, כפי שהיה עם חוק ערכי טבע מוגנים. כאן צריך
להגיע עד הילד האחרון. ואם הגופים הוולונטריים לא יקבלו עזרה ברורה
וממשית, עם סמכויות לפקחים מתנדבים וכו' - לא נפתור את הבעיה. אנו
עוסקים היום בנושא, ואני מעריך את העזרה שאנחנו מקבלים ממשרד הפנים,
שאחד לא היינו יכולים לעשות ולא כלום. היום מונחת לפנינו פניות של
26 רשויות מקומיות המבקשות מאתנו עזרה בארגון מבצעי נקיון. אנחנו
מגיעים היום כבר ל-25 אלף ילדים, לכל תנועות הנוער ולכל קבוצת משפיליים.
וזוהי רק התחלה. כל גוף עובד על פי דרכו. אבל בלי שילוב של חוק,
מנגנון אכיפה ופעילות נעזרת ומתמדת של גופים וולונטריים - הנושא הזה
לא יזוז.

אני רוצה עוד להעיר על נושא הפסולת
שאפשר להחזיר לשימוש. אנחנו מבזבזים בארץ חומר רב שניתן לשימוש חוזר,
כמו נייר, בקבוקים וכו', שארצות עשירות מאחזו עוסקות באיסוף. לפני
זמן קצר התפרסם חוק שבדי בעניין איסוף נייר, והרי אצלם זהו ממש חומר-
גלם. אבל אצלנו אין דבר כזה. ברור שגם הדבר הזה ברור בפיקוח ובחקיקה,
אבל הוא יכול היה לכסות חלק מן ההוצאות. בחו"ל יש חברות שעושות כסף
מאשפה, וגם לעניין הזה אנחנו צריכים להיכנס. גם זה יעזור לעניין הנקיון.

אני מודה לאורחים, שהערוותיהם עזרו
לנו להבנת גישתם.

היורג י. תמיר:

עוד ב-28 במאי הונחה על שולחן הכנסת
הצעת חוק שלי שעיקרה זריקת פסולת מרכב זוטע, עם דגש בהעלאת הקנסות
עד למכסימום האפשרי. במדינת קונטיקט בארה"ב קראתי על אדם שנתפס
על זריקת פסולת בכביש ראשי ונקנס ב-200 דולר. שמעתי על מדינה שהחליטה
להטיל קנסות של אלף דולר על מי שזורק פסולת ברשות הרבים. בלי אלמנט
ההרתעה ובלו האלמנט של עצם אכיפת חוקים לא נתגבר על המצב. לא פעם
ביטאו חברי הוועדה מכל הסיעות בפני השונים את דאגתם החמורה
מכך שבמדינה הזאת לא אורכפים חוקים ולא מכבדים חוקים. בסיום הדיון על
פעולות משרד המשטרה אף הוצע להכניס סעיף כזה בסיכום. עצם העלאת הנושא
ע"י ח"כ לויין אף היא הישג, אבל כזה בלבד לא די.

אני מציע שהיום לא נסכם, אלא ניתן
לעצמו שהות להרהר בדברים ששמענו, ואולי מר שפט יוכל להגיש לנו טיוטה
חדשה בעקבות הדברים שנאמרו כאן.
אני נאלץ עתה לעזוב את הישיבה,
ואבקש מח"כ קשת לנהל אותה בהעדר.

א. אלימנט:

יש מקומות ששם, פרט לקנס הגבוה המוטל מיידית על העברייין בצורה של ברירת קנס, הקימו בדרכים ראשיות בכל כנרת-דרך מפרץ לזריקת פסולת, ושלט בצידו: תודה על שאתה עוזר לנו לשמור על נקיון הארץ. מן הראוי היה לתת את הדעת על הדבר הזה גם אצלנו.

ש. לוי:

התרשמתי מן ההצעה של נציג האגודה לתרבות הריור, שעמד על החלל שיווצר בחוק אם לא נדאג להטלת האחריות ומתן סמכות לוועדי הבתים. הייתי מבקש אפוא ממך שפט להכין נוסח מתוקן, תוך כדי התחשבות בדברים אלה.

מבחינת החוק הדבר העיקרי שחייב לבוא על תיקונו בניסוח הוא הטלת חובה על הרשויות המקומיות להתקין תקנות. אני יכול להביא בחשבון אפשרות שרשות מקומית כלשהי תקבל רשות, מתוך נימוקים רציניים, לשחרר איזור מסויים מן החובה הזאת, או להשהות את הביצוע. אבל לא לומר מלכתחילה שזהו ענין סלקטיבי החלוי ברצונה הטוב של כל רשות מקומית. זהו הדבר שמפריע לי ביותר.

מר רותם:

ואם רשות מקומית כלשהי תרצה לקבל על עצמה את הנקיין, במקום התושבים?

אדרבא.

ש. לוי:

קשה להגזים בחדרה בנושא הנקיין במדינה. אנשים בעלי תרבות, שבאו מבית בקי, מסתובבים ברחובות וזורקים הכל על המדרכה. זה לא עניין של חוסר חוק אלא של חוסר תרבות וחינוך - אחד הפגמים העיקריים במערכת החינוך של ח"כ לוי יש קשה אליה. אוי לו לחוק שאין לו רקע של חינוך, הסברה ותודעה. יש לנו מספיק חוקים, אם כי פה ושם אפשר לשפר. אני חושב שאחד הדברים הדרושים ביותר במדינה בנושא הנקיין הוא רשות עליונה לנקיין, שתלכד את כל הגופים הוולונטריים.

ג. אליעד:

קיים השירות לאיכות הסביבה.

ע. אלון:

הוא עוסק יותר בהגנת הטבע. אני רוצה רשות בנושא הנקיין יהיה אצלה במקום ראשון, שתפקח גם על העיריות. לא מזמן עברתי ברחוב ראשי בבאר-שבע, ולא מצאתי אף כלי אחד שלתוכו אפשר לזרוק בדל של סיגריה. מכל מקום, הדין איננו צריך להיות מיכני-חוקי, אלא דיון מעמיק בענייני חינוך ותודעה. ואני מציע שנחשוב על האפשרות של הקמת רשות עליונה, חוקית, שתהיה לה גם המטרה הראשית וגם הסמכות לעליונה לתבוע ולדרוש מהעיריות לבצע את תפקידן. ודרושה סמכות של התנדבות, עם גיוס חבריים לגוף הזה, על בסיס של דמי חברות סמליים, כדי שיחדירו את התודעה בקרב הצעירים.

ג. אליעד:

י. בארי:

לאחר שנים של מלחמה למען איכות הסביבה אני סבור היום שאחת התופעות היותר משחיתות בצידור היא שקיימים חוקים ואין אוכפים אותם. התופעה הזאת גרועה יותר מן הלכלוך עצמו. כי הצידור למד מכך שאין צורך לכבד חוקים. קיימות הוראות חמורות מאד בחוק המים; קיים חוק רשויות נחלים ומעיינות. וכשמפנים את תשומת לבו של נציג המים להוראות החוק המקנות לו סמכויות מפליגות לפעול נגד מזהמים - הוא שואל: מה אתה רוצה? שאתלה אותם? וכבר טען ראש עיריית גבעתיים שבכל אשמה הכנסת, המחוקקת חוקים כשירועים מראש שאי-אפשר לבצע אותם.

אני מוכן לעבור ביחד עם ח"כ לוי על התחיקה הקיימת. כמעט הכל מנוסה. הבעיה איננה מחסור בהוראות חוק אלא בחוסר הקפדה על ביצוע החוקים הקיימים. בנושא של פרחי-בר למשל

י. בארי:

הצלחנו משום-מה בפעולת החינוך. כי הגעיה היא מצד אחד חינוכית, ומצד שני - מנגנון אכיפה יעיל. אני כשלעצמי קבעתי לי כמדויגות שחוק שאין בטחון שיאכפו אותו - מוטב שלא יחוקק. זאת התייחסותי גם להצעת החוק הזאת. אני רוצה לדעת אם ניתן או לא ניתן לאכוף אותו בייעילות. אם הרשויות השונות טוענות שאי-אפשר לאכוף אותו - אני מתנגד לחקיקתו.

ע. אלון:

לדברי ח"כ אליעד: אני מפחד מעוד רשויות שצריכות לדרוך על רגליהם של גופים קיימים. קיים היום השירות לאיכות הסביבה, גוף ממסלתי שהוקם בהשפעת הוועדה הזאת. הוא עדיין בראשית צעדיו, וקשה עוד לשפוט אותו. עדיף לתת לו סמכויות נוספים, מאשר להקים גוף חדש, שאז ישאלו הכל מה עושים הגופים הקיימים.

גם אני סבור שזה צריך להיות גוף שיהיו לו גם הכלים וגם האינטרס בנושא, שעמו יעבדו הגופים הוולונטריים.

גב' ברגמן:

אני רוצה להפנות את תשומת לבו של ח"כ אליעד לעובדה שהחינוך לנקיון קיים בכל הארגונים הוולונטריים. המועצה לאיכות הסביבה עובדת בבתי-הספר; גם הוועדה להגנת הטבע וגם הוועדה לתרבות היורה. אבן-היסוד של כל עבודתנו היא בחינוך, כך שהשטח הזה איננו שמטה.

מה התוצאות?

מר רותם:

יש תוצאות, אכל הן אינן מכסות את כל הלכלוך בארץ. ועובדה שבת-הספר נקיים יותר ממקומות אחרים.

אני מבקשת לתמוך בעמדתו של מר עזריה אלון, שרשות נוספת רק תיצור היררכיה חדשה ותפריע לגופים שכבר עוסקים בנושא. אולי מוטב להטיל על הגופים הללו לקבוע ועדה מתאמת ביניהם, אבל לא להקים גוף נוסף.

מר שפט:

בתי הוצאה לפני זמן מה לשעות אחדות מבית-הספר על מנת לאסוף פסולת ברחובות. במשך שבועיים היא חיה את החוויה הזאת של הנקיון ברחוב. רק זאת הדרך, באותה מידה בה איש לא יעז היום לקטוף פרחי-בר בשדה.

לא הבנתי את הבקשה שהופנתה אלי, שאציע נוסח חדש, שונה מזה שהצעתי היום. לא ירדתי לסוף דעתו של ח"כ לויין הירושלמי לחייב חקיקת משנה. פעם אחת הוטלה על שר הפנים חובה להתקין תקנות כאלו, בעניין שיפוץ בתים, ועד היום שר הפנים הוא בחזקת עבריין, משום שחייבו אותו להתקין תקנות בנושא פרובלמטי והטילו עליו למצוא לו את הפתרון. וכך יהיה גם כאן. משום כך אינני מוכן לקבל את הרעיון שיחייבו את הרשויות המקומיות לחוקק חוקי עזר. ומה יהיה על האוטונומיה שלהן?

הוועדה בינינו לבין ח"כ לויין - שאינני רואה לו את הפתרון - הוא במישור שונה. הוא רוצה לחייב בעלים ומחזיקים להחזיק את המדרגות נקיות. מבחינת החוק זהו דבר פשוט מאד; אפשר לכתוב סעיף יוצא מן הכלל, אבל זה יהיה רק חוק-כנוביץ נוסף. עניינית הביצוע לא יתקדם. ואם אתם מבקשים מאתנו שננסח סעיף מעין זה - אני מבקש הדרגה מהייתב באותו סעיף, מה הקריטריונים שלפיהם פועלים בסעיף זה, ורק אז אצליח לנסח אותו.

ג. אליעד:

אינני עומד דווקא על רשות מיוחדת, אלא אני דורש תיאום, שיהיה כעין וועד שזאת מטרתו הראשית. חוששני שלשירות לאיכות הסביבה יש נושאים כל-כך רבים וכבדים בענייני אקולוגיה, שאם נלביש עליהם גם את נושא הנקיון - הוא לא יוכל להתגבר עליו. נושא הנקיון המיידי, של הבית, הרחוב והמדרגה, עדיין לא הפך אצלנו לנושא לא באמצעי התקשורת, לא בהסברה ולא בחינוך, והייתי מציע שנצטמצם בנושא זה בלבד, כדי למצוא לו תשובה.

מר רותם:

נדמה לי שצריך היה לגייס את כל הארגונים ביחד עם המטה הקיים, ולהכריז על חודש-נקיון בחסות הכנסת, כדי לתח לדבר משקל בציבור, ויחד עם זה להמשיך בעבודה החינוכית. אין כל דרך אחרת. אינני רואה שום אפשרות ע"י חוקים בלבד לבצע את הדבר.

ואני פונה שוב לח"כ לוי:ן: עשיונו עכשיו נסיון, תיקנו את החוק בקשר לעסקים. עדיין אין לנו נסיון לגבי ההפעלה. נחכה שנה אחת, ונראה איך יבוצע אותו נקיון שמטילים על בעלי עסקים לפי חוקי עזר. אם הדבר יתבצע כהלכה - אפשר יהיה לדבר על הרחבתו של החוק. הוראה נוספת בחוק כעת לא תתן שום דבר.

מה שנוגע לקנסות - משרד הפנים אוסף עכשיו את כל הוראות חוקי העזר ודן בהעברת כולן לעבירות-קנס.

מר שפט:
והקנס יהיה 5,000 לירות, כשעבירת קנס כיום היא 750 ל"י.

מר רותם:

כבר הצעתי בקשר לענין התחבורה לתקן משהו בפרוצדורה של העדות במשפט. כיום אדם איננו מופיע כער במשפט בגלל ההטרדה הנגרמת לו, לגבי עבירות מסוימות צריך היה לתקן את החוק ולאפשר לקבל עדות אם ניתנה בהצהרה בשבועה, ורק אם הנאשם ערער בצורה משכנעת בפני השופט - אפשר יהיה להזמין את העד להופיע אישית בבית-המשפט. הדבר יכול להקל אולי גם בנושא זה, כשכל אדם יוכל להיות בחזקת שוטר וישלח את הצהרתו למשטרה. אולי משרד המשפטים מוכן לבחון את השאלה הזאת - אם כי קיימת כמובן סכנה שמישהו יוכל לבצל זאת לרעה, אבל החשש הזה לא צריך למנוע את האפשרות להביא תקנה גדולה לציבור.

אני חוזר על בקשתי לח"כ לוי:ן: תן לנו אפשרות לפחות של חצי שנה כדי לראות איך פועל החוק החדש בדבר נקיון ליד בתי-עסק.

מר זוהר:

ביחד עם משרד החינוך הוצאנו הנחיות לטיפול בנושא של בית מטופח - סביבה נקיה, באמצעות חומר הדרכה למורים. אלא שאין כיום חובה ללמד את הילדים בבית'ס מהו בית מטופח וסביבה נקיה. אילו יכולנו להגיע לכך שהדבר ייכלל בשעת המחנך כחובה - זה יכול היה לעזור הרבה. כיום הדבר תלוי ברצונו של כל מנהל. אני מבקש אפוא להקנות לנושא הנקיון בבית'ס חשיבות ראשונה, ולהפוך את הנושא לנושא חובה בשעת-המחנך.

מר מלונגמן:

לדברי מר רותם בענין קיצורי הפרוצדורה: אני חושב ששיטה זו לא תעזור גם בענין הנקיון. משום שלא נסטה מן הגישה שלא להפוך כל אזור לתובע ולשוטר. הגישה צריכה להיות הפעלה מהירה וטובה של ברירות-הקנס. זאת הפרוצדורה המקוצרת ביותר. פרוצדורה שהופכת כל אדם למלשין לא תעזור.

ב.צ. קשת:

לפני שהייתי חבר הוועדה לאיכות הסביבה בכנסת השביעית נהגתי כמו כל אזור אחר במדינה. ושמתי לב לכך שבתל-אביב אני זורק פסולת ברחוב, ובחיפה לא, מכיוון שהרחוב היה נקי. זאת עובדה. בבנין הכנסת לא יעלה על דעתה של איש לזרוק גפרור, מפני שהבית מוחזק נקי. אני חושב שאחד התפקידים העיקריים של רשות מקומית הוא בשטח הנקיון. אני מוותר על כך שהיא תעסוק בתפקידים אחרים השייכים ממילא למדינה ושמשום-מה ראשי הערים סבורים שבהם מתבטא מצמדם, בעוד שמה שנותן צביון לעיר הוא מצב נקיונה. משום כך אני סבור שגם יותר חייבים לדגם יותר יעיל יהיה להטיל את התפקיד הזה על הרשויות המקומיות, ולא באמצעות הוראה מלמעלה. השאלה היא איך לבצע את זה.

ועדת הפנים ואיכות הסביבה
26.11.74

נ.צ. קשת:

יור'ר הוועדה פנה בבקשה למר שפט
שיעבור שוב על הניסוח. מר שפט טוען שבתנאים הללו הוא איננו מבין
מה רוצים ממנו. אבקש אפוא מיור'ר הוועדה שייפגש עם מר שפט, ביחד עם
ח"כ שלום לויין, ויסביר לו בדיוק למה הכוונה, ובאחת הישיבות הקרובות,
כפי שכבר אמר היור'ר, נגיע לסיכום.

(הישיבה נבעלה ב-10.40)